

Kriminologiska institutionens remissvar på betänkandet Kommuner mot brott (SOU 2021:49)

Sammanfattning av utredningens förslag

Utredningen föreslår ett lagstiftat kommunalt ansvar för det brottsförebyggande arbetet på kommunal nivå. Detta innebär en skyldighet att skapa en lägesbild av brottsligheten inom kommunen genom att kartlägga brottsligheten inom kommunens geografiska område samt analysera de resultat som framkommer av kartläggningen i syfte att identifiera bakomliggande orsaker och förutsättningar för brottsligheten. Vidare ska kommunen utifrån denna lägesbild besluta om en åtgärdsplan som anger de åtgärder kommunen ämnar ta i syfte att förebygga kriminalitet. Kommunen föreskrivs en skyldighet att uppdatera lägesbilden och åtgärdsplanen minst vartannat år. Utöver detta innebär lagstiftningen en skyldighet för kommunen att ta ansvar för samordningen av det brottsförebyggande arbetet genom att teckna skriftliga överenskommelser om samverkan med relevanta aktörer samt inrätta ett strategiskt råd där brottsförebyggande frågor kan hanteras. Slutligen föreskrivs kommunen en skyldighet att inrätta en samordningsfunktion för brottsförebyggande frågor.

Sammanfattning av institutionens remissvar

Kriminologiska institutionen avvisar utredningens förslag då

- Förslaget att tillskriva kommunerna ett ansvar att inrätta lokala brottsförebyggande råd samt upprätta skriftliga samverkansöverenskommelser till stor del redan görs.
- Ett ansvar och krav på samverkan redan finns inskrivet i många centrala kommunala verksamheter i form av socialtjänstlagen, skollagen samt plan- och bygglagen.
- De allra flesta kommuner redan har en samordningsfunktion för brottsförebyggande frågor
- Lagen inte kommer ha någon effekt på de större kommunerna som redan i mångt och mycket redan uppfyller lagens krav medan den riskerar att lägga en ytterligare börda på mindre kommuner som eventuellt inte har samma behov av att prioritera det brottsförebyggande arbetet.
- Det presenteras inget stöd för att den föreslagna lagen kommer att få någon effekt på brottsligheten samtidigt som denna medför merarbete för redan ansträngda kommuner och en ekonomisk kostnad.

Mycket görs redan på kommunal nivå

I utredningens beskrivning av kommunernas arbete med brottsförebyggande frågor framkommer att de flesta kommuner redan gör väldigt mycket. Bland annat visar utredningens enkät att 65% av de tillfrågade kommunstyrelseordförandena anger att det brottsförebyggande arbetet i allra högsta grad är prioriterat och ingen av dessa har angivit att detta arbete inte alls är prioriterat. Det anges även att 97% av kommunerna redan vidtar brottsförebyggande åtgärder (s. 131). Vidare så har enligt Brå 90% av kommunerna redan inrättat lokalt brottsförebyggande råd och 87% arbetar med samverkansöverenskommelser (Brå 2021). Mot bakgrund av det senare så väcks frågan hur stort behovet verkligen är att via lagstiftning ålägga kommuner ett ansvar att inrätta strategiska råd och upprätta samverkansöverenskommelser då detta i stor

utsträckning redan görs. Vi återkommer till de fall där det brottsförebyggande arbetet inte har högsta prioritet senare i vårt svar.

Utredningen och regeringen pekar ut socialtjänsten, skolan och samhällsplaneringen som centrala kommunala verksamheter av betydelse för det brottsförebyggande arbetet. Dessa verksamheter är reglerade i socialtjänstlagen, skollagen samt plan- och bygglagen. I dessa lagar finns, som utredningen påpekar, redan inskrivet ett ansvar med relevans för det brottsförebyggande arbetet, såsom ansvaret att främja goda livsmiljöer och en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden, förebyggande av missbruk, främjande av barns och elevers utveckling m.m. Med andra ord finns redan ett stort lagstadgat ansvar av betydelse för det brottsförebyggande arbetet kopplat till kommunernas arbete. Till detta kommer, som utredningen påpekar, att hela socialtjänstlagen för närvarande är föremål för en översyn där bland annat det förebyggande arbetet ska förstärkas. På liknande sätt pågår ett utvecklingsarbete inom Utbildningsdepartementet som syftar till att säkerställa ett regelverk för att öka trygghet och studiero i skolan.

Dessa verksamheter förutsätter dessutom att en viss samverkan mellan myndigheter kommer till stånd. Som exempel kan hänföras det av utredningen diskuterade system av orosanmälningar som är centralt för socialtjänstens brottsförebyggande åtgärder där exempelvis skolan och polismyndigheten har en skyldighet att anmäla till socialnämnden eventuella misstankar om att barn far illa. Ett krav om samverkan finns således redan inbyggt i lagstiftningen. Till detta kan läggas att regeringen har gett Skolverket och Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla samverkan mellan elevhälsan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Mot bakgrund av detta väcks frågan om vad ett lagstiftat ansvar om att upprätta skriftliga överenskommelser om samverkan kommer att åstadkomma.

Överenskommelser har av Statskontoret visat sig vara användbara när det handlar om att sätta ett visst område, i detta fall brottsförebyggande arbete, i fokus (Statskontoret

2014). Dock påpekar Statskontoret att man bör vara restriktiv i användningen av överenskommelser då mängden överenskommelser i sig kan motverka syftet. Att i lag skriva att kommuner har ett ansvar att ta fram överenskommelser kan vara problematiskt då antalet överenskommelser varierar mellan kommunerna. I en kommun som redan utarbetat ett stort antal överenskommelser kan detta då motverka syftet. Vidare påpekar Statskontoret att överenskommelser innebär en ökad arbetsbelastning. Detta kan vara särskilt problematiskt för mer resurssvaga kommuner.

Kommunerna har olika behov

Utredningen föreslår att kommunerna ska ha ett ansvar att tillsätta en funktion med ansvar för samordningen av det brottsförebyggande arbetet utan att specificera hur stor del av arbetstiden som ska avsättas för detta arbete. Detta riskerar att bli en tom funktion som läggs till i den kommunala organisationen då det redan nu är så att många kommunanställda kombinerar en mängd funktioner. Som framkommer i Brå (2019) har dessutom de allra flesta kommuner (8 av 10) redan en samordningsfunktion med uppdrag att samordna det brottsförebyggande arbetet.

I betänkandet påpekas att 36% av kommunerna år 2020 har haft en samordnare som arbetar mer än 50% med brottsförebyggande frågor medan mer än hälften av samordnarna avsätter upp till 25% av arbetstiden på denna uppgift. Denna siffra bör dock sättas i relation till de skillnader i resurser samt utsatthet för brott som finns mellan kommunerna. Enligt Brå (2020) så speglar samordnarnas arbetsinsats i stor utsträckning den utsatthet för brott som finns mellan kommunerna där den arbetstid som går åt till brottsförebyggande arbete är större i kommuner med högre rapporterad utsatthet för brott (65% av tiden) än i kommuner med lägre rapporterad utsatthet (27% av tiden) (Brå 2020, s. 16). Samma sak gäller kartläggningen av brottsligheten inom kommunen där en stor majoritet (81%) av de kommuner som har en hög utsatthet för

brott har genomfört en kartläggning medan drygt hälften (55%) av de kommuner som har en låg utsatthet för brott har gjort detta.

Vidare så speglar skillnaden i utsatthet för brott i stor utsträckning en geografisk skillnad där landsbygdskommuner har en lägre rapporterad utsatthet för brott. Den slutsats som Brå drar av dessa skillnader är att det brottsförebyggande arbetet är mindre prioriterat i landsbygdskommuner, dels på grund av den lägre utsatthet för brott som rapporteras där, dels för att dessa kommuner har mindre resurser att avvara för detta arbete vilket innebär att personalen i landsbygdskommuner i större utsträckning måste vara ”generalister” som hanterar en mängd olika frågor. Till detta kan man lägga att många mindre landsbygdskommuner har andra utmaningar som de är tvungna att prioritera högre. Ett generellt, lagstadgat kommunalt ansvar som är riktat till alla landets kommuner riskerar då att medföra en ökad personalmässig och ekonomisk kostnad för mindre kommuner som eventuellt inte har personal med den rätta kompetensen eller ens har ett behov av att prioritera det brottsförebyggande arbetet, samtidigt som det inte nämnvärt påverkar de – mestadels större – kommuner med en högre utsatthet för brott som redan idag uppfyller den föreslagna lagens krav.

Otydligt eller obefintligt stöd för ökad effektivitet som följd av förslaget

Utredningen presenterar få, om några, belägg för att den föreslagna lagen om kommunalt ansvar kommer leda till att minska brottsligheten. Utredningen påpekar att ”någon utvärdering som visar att ett sådant arbetssätt [som föreslås av utredningen] faktiskt leder till större effektivitet har, såvitt känt, inte gjorts” och ”detsamma gäller vikten av att flera aktörer samverkar i det brottsförebyggande arbetet” (s. 225).

Utredningens utgångspunkt är istället att det förslag som ges om kommunernas brottsförebyggande arbetssätt ”förväntas” leda till korrekta åtgärder och större effekter på brottsligheten (s. 226).

Mot bakgrund av den osäkerhet som råder kring lagstiftningens effekter blir det inte heller möjligt för utredningen att ge någon konkret uppskattning av de eventuella kostnadsbesparingar som det brottsförebyggande arbetet kan medföra. Däremot räknar utredningen med att reformen kommer att kosta drygt 218 000 000 kr.

Mot bakgrund av den osäkerhet som råder kring lagstiftningens eventuella effekter, dess kostnad samt de skäl som angetts ovan avvisar kriminologiska institutionen förslaget om ett lagstiftat kommunalt ansvar för det brottsförebyggande arbetet.

Referenser

Brå (2019). Det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Nuläge och utvecklingsbehov 2019.

Brå (2020). Kommunernas brottsförebyggande arbete och identifierade problem. En jämförelse mellan NTU och Brås enkät till samordnare i kommuner.

Brå (2021). Det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Nuläge och utvecklingsbehov 2021.

Statskontoret (2014). Överenskommelser som styrmedel.

Remissvaret har beretts av Filip Roumeliotis